

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

**ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК
МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
КОРИСТУВАЧІВ
У СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ
БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ**

(ПРОГРАМА ТА МЕТОДИКА СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

**ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК
МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
КОРИСТУВАЧІВ
У СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ
БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ**

(ПРОГРАМА ТА МЕТОДИКА СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

УДК 027.625(477):001
С 91

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко.
Укладачі: Є.Ю. Лідерман, О.Б. Петренко.
Редактор В.В. Зеленська.

Формування та розвиток медіакомпетентностей користувачів у спеціалізованих бібліотеках України для дітей : прогр. та методика соціолог. дослідж. / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Є. Ю. Лідерман, О. Б. Петренко; ред. В. В. Зеленська. — Київ : НБУ для дітей, 2023. — 12 с.

Програму та методику соціологічного дослідження розроблено з метою вивчення ролі спеціалізованої бібліотеки для дітей у формуванні компетентностей медіаграмотності у користувачів-дітей.

© Національна бібліотека України для дітей

І. ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Бути грамотним сьогодні — це більше, ніж уміти читати і писати. Медіаграмотність — це слово, яке сьогодні вживають на позначення нового виміру грамотності людини, що перебуває в дедалі складнішому інформаційному океані¹.

Володіння медійною та інформаційною грамотністю дає можливість людині вважати себе медіакомпетентною.

За концепцією ЮНЕСКО медійна та інформаційна грамотність об'єднує три взаємопов'язані комплекси компетенцій:

- інформаційну грамотність – вміння знаходити, аналізувати, використовувати інформацію;
- медіаграмотність – вміння отримувати доступ до медіа, а також створювати контент для самовираження та спілкування;
- технологічну/цифрову грамотність – передбачає вміння користуватися сучасними інформаційними технологіями та програмним забезпеченням з урахуванням усіх можливостей.

Уперше поняття «медіаосвіта» було детально розглянуто ще в 70-ті роки в матеріалах ЮНЕСКО. У Концепції впровадження медіаосвіти остання трактується як «... частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою масмедіа, включаючи як традиційні, так і новітні медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій».

Важливість та необхідність розвитку медіаосвіти у світі неодноразово підкреслювалася у резолюціях та рекомендаціях ЮНЕСКО (конференції в Грюнвальді, 1982 р.; Тулузі, 1990 р.; Парижі, 1997 і 2007 рр.; Відні, 1999 р.; Севільї, 2002 р.), Ради Європи (2002 р., 2008 р.) та Європейського парламенту (2008 р.) тощо.

Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021 затверджено «Стратегію інформаційної безпеки», в якій сказано, що інформаційна безпека України – складова частина національної безпеки країни. Цим декларативним документом визначено 7 важливих перспективних цілей, серед яких – підвищення рівня медіакультури

¹ Розвиток медіаграмотності в Україні : аналітичний документ. Фільтр : Національний проєкт з медіаграмотності. URL: https://filter.mkp.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/231121_medialiteracy.pdf (дата звернення: 09.02.2023).

та медіаграмотності суспільства. Виклики сьогодення вкотре показали доцільність створення у 2021 році Міністерством культури та інформаційної політики України національного проєкту з медіаграмотності «Фільтр». Який об'єднав зусилля держави та партнерів із розвитку медіаграмотності українців різних вікових груп, у тому числі й дітей.

Результатом медіаосвіти має бути підвищення рівня медіакомпетентностей (або медіаграмотності), яка полягає в сукупності мотивів, знань, умінь і можливостей, що сприяють добиранню, використанню, критичному аналізу, оцінюванню, створюванню та передаванню медіатекстів різних форм, жанрів, а також аналізу складних процесів функціонування медіа в суспільстві. Досягається це через володіння медіаграмотністю та є показником рівня медіакультури.

Юні українці в силу своїх вікових особливостей дуже вразливі до дезінформації, тому важливо сприяти формуванню у них критичного сприйняття та усвідомленої оцінки вхідних даних, а також вміння працювати з інформацією з різних джерел, зокрема з використанням цифрових технологій. Спеціалізовані бібліотеки для дітей – це саме та територія знань та розвитку навиків, що допомагають користувачам-дітям орієнтуватися у медійному та інформаційному середовищах. Вони мають певні напрацювання з медійної та інформаційної просвіти дітей, виступають амбасадорами медіаграмотності, відіграють велику роль у формуванні критичного мислення і просуванні навичок цифрової та медійної безпеки серед дітей.

Тому місія сучасної дитячої бібліотеки – допомагати своїм користувачам вчитися сприймати та аналізувати джерела інформації, а також прищепити навички навчання протягом усього життя для спілкування та реалізації активної громадянської позиції. Національна бібліотека України для дітей активно долучається до цієї глобальної проблеми та надає можливості для розвитку медійної та інформаційної грамотності користувачів шляхом надання доступу до актуальних інформаційних ресурсів та проведення заходів з підвищення рівня інформаційної культури дітей.

У 2022 році Національною бібліотекою України для дітей було проведено дослідження-розвідку з медійної та інформаційної грамотності самих трансляторів інформаційної культури – бібліотекарів дитячих бібліотек (дослідження «Індекс медійної та інформаційної грамотності бібліотекарів обласних бібліотек для дітей»²).

2 Петренко О., Лідерман Є. Індекс медійної та інформаційної грамотності бібліотекарів обласних бібліотек для дітей : підсумки моніторингу дослідж. : бюл. соціол. служби. Вип. 40. Національна бібліотека України для дітей. URL: <https://chl.kiev.ua/MBM/Book/View/783#page/1/mode/2up> (дата звернення: 18.01.2023).

На вивчення ролі бібліотеки і книги у формуванні медіаграмотності користувачів-дітей спрямоване і дослідження Національної бібліотеки України для дітей 2023 року – «Формування та розвиток медіакомпетентностей користувачів у спеціалізованих бібліотеках України для дітей», співorganizаторами якого є обласні бібліотеки для дітей.

II. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета: вивчення ролі бібліотеки у формуванні медіакомпетентностей користувачів-дітей бібліотек для дітей.

Завдання:

У рамках дослідження будуть вивчатися:

- вплив дитячих бібліотек на формування і розвиток медійної та інформаційної грамотності користувачів-дітей;
- сформованість критичного мислення у користувачів дітей;
- інформаційно-ресурсна база бібліотек для дітей із медійної та інформаційної грамотності користувачів;
- ступінь активності користувачів (участь у масових заходах бібліотеки, у читацьких об'єднаннях та клубах із медійної та інформаційної грамотності тощо);
- практики роботи бібліотек для дітей із медійної та інформаційної грамотності користувачів;
- проблеми бібліотек для дітей під час роботи щодо формування та розширення знань із медіаграмотності користувачів-дітей.

III. ОБ'ЄКТ І ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Об'єкт – бібліотеки для дітей та користувачі-діти обласних, районних, міських, селищних, сільських бібліотек для дітей.

Предмет – формування медіакомпетентностей користувачів-дітей.

IV. ОРГАНІЗАТОРИ ТА УЧАСНИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Організатори дослідження: Національна бібліотека України для дітей (розробка програми і методики, організація дослідження, узагальнення отриманих даних, видання аналітичного звіту).

Співorganizатори дослідження: обласні бібліотеки для дітей (роз'яснення методики дослідження, розсилка посилок на онлайн-анкети, координація своєчасного заповнення онлайн-анкет бібліотеками-учасниками дослідження).

Бази проведення дослідження: обласні, районні, міські, селищні, сільські бібліотеки для дітей.

V. МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методи дослідження.

Соціологічний – анкетування (анкетне опитування користувачів-учнів 5-9 класів («Анкета користувача», додаток № 1), анкетне опитування бібліотекаря-експерта («Анкета бібліотекаря-експерта», додаток № 2).

Інструментарій.

1. Для репрезентативності вибірки в кожній базовій області потрібно провести анкетування користувачів («Анкета користувача») у кількості 50 респондентів на область (по 10 анкет з обласної, однієї районної, однієї міської, однієї селищної та однієї сільської бібліотек для дітей). Заповнення «Анкети бібліотекаря-експерта» проводиться бібліотекарем з обласної та однієї районної, міської, селищної, сільської бібліотек для дітей в усіх областях проведення дослідження (на власний розсуд ОБД). Якщо в області немає сільських або районних бібліотек для дітей, можна взяти в роботу 2 міські або 2 селищні бібліотеки для дітей.

2. Онлайн-анкети для заповнення створені за допомогою інтернет-ресурсу Google-форми та розміщені на Google-диску в персональних папках областей разом із таблицями, в яких зберігаються відповіді від бібліотек. У кожній обласній бібліотеці для дітей визначається відповідальний за соціологічне дослідження, на електронну адресу якого надсилається посилання з доступом до папки області. Призначені за проведення дослідження співробітники відповідають за повне заповнення анкет респондентами. Доступ до таблиць із результатами анкетування, окрім відповідального за дослідження фахівця обласної бібліотеки для дітей, мають визначені фахівці НБУ для дітей. Опрацювання первинної інформації здійснює НБУ для дітей.

3. Фахівець обласної бібліотеки:

– копіює посилання на «Анкету користувача» та «Анкету бібліотекаря-експерта», використовуючи кнопку «Надіслати» у вікні Google-форми кожної з анкет.

4. Бібліотечні фахівці-учасники дослідження:

- достовірно заповнюють онлайн-анкету бібліотекаря-експерта;
- організовують та проводять анкетування користувачів-дітей.

VI. ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

I етап. Розробка програми та методики дослідження (НБУ для дітей – квітень-травень 2023 р.).

II етап. Створення онлайн-анкет (Google-форм); збір контактних даних відповідальних фахівців від ОБД; надання доступу до папок із дослідженням на Google-диску; інформаційне повідомлення обласним бібліотекам для дітей щодо умов проведення соціологічного дослідження (НБУ для дітей – травень-червень 2023 р.).

III етап. Онлайн-анкетування респондентів базових бібліотек для дітей (обласні, районні, міські, селищні, сільські – червень-серпень 2023 р.).

IV етап. Узагальнення отриманих від обласних бібліотек для дітей даних згідно методики дослідження. Видання аналітичної довідки (НБУ для дітей – вересень-жовтень 2023 р.).

АНКЕТА КОРИСТУВАЧА

Шановний друже! Ти маєш можливість узяти участь у Всеукраїнському соціологічному дослідженні з визначення рівня медіакомпетентностей, яке проводить Національна бібліотека України для дітей.

Область _____

Бібліотека для дітей, у якій проходить опитування:

обласна районна міська селищна сільська

Твій вік _____

Стать: хлопець дівчина

1. Для тебе **медіаграмотність** – це ...

– вміння знаходити, аналізувати, використовувати інформацію

– вміння отримувати доступ до інформаційних ресурсів (соціальні мережі, онлайн-платформи, сайти, блоги, чати тощо), а також створювати контент для самовираження та спілкування

– вміння користуватися сучасними інформаційними технологіями та програмним забезпеченням

– читати та ділитися прочитаним

– грамотно писати

2. Чи є для тебе складовою медійної та інформаційної грамотності:

– читання книг, журналів, газет

– читання електронних книжок

– обговорення прочитаного в школі, з друзями, з батьками

– зустрічі з творцями книг (письменниками, ілюстраторами, укладачами)

– написання власних літературних творів (віршів, оповідань, казок тощо)

– участь у літературних конкурсах

3. Чи є у тебе власний гаджет:

– смартфон

– комп'ютер

– планшет

– ноутбук

– інше _____

4. Скільки часу на день ти користуєшся гаджетом?

менше 1 години

1-2 години

понад 2 години

-
5. З якою метою ти переважно використовуєш гаджет:
- для навчання
 - для пошуку інформації
 - для читання
 - для спілкування
 - для перегляду відео, прослуховування музики
 - для ігор
 - для дозвілля (малювання, моделювання, подорожі тощо).
6. Чи довіряєш ти інформації, яку почув/ла в новинах ЗМІ, прочитав/ла в інтернеті?
- завжди вірю
 - вірю, коли джерело не викликає сумніву
 - іноді вагаюся та намагаюся знайти ще одне джерело
 - ніколи не вірю
7. З якого віку ти маєш право створити власний акаунт у соціальних мережах?
- з 9 років з 11 років з 13 років з 15 років
8. Чи маєш ти власний акаунт у соціальних мережах?
Facebook Instagram Telegram YouTube інше _____
не маю власного акаунта
9. Якщо тобі запропонують долучитися до сучасних підліткових мережеских рухів/подій:
- відразу погодишся
 - пошукаєш інформацію про цей рух/подію
 - проконсультуєшся з дорослими
 - пошириш інформацію серед друзів
10. Чи встановлено у твоєму гаджеті батьківський контроль?
- так ні не знаю що це
11. Чи долучаєшся ти до заходів із розвитку медійної та інформаційної грамотності, що організовує дитяча бібліотека:
- відвідую заходи з медійної та інформаційної грамотності
 - я є членом клубу/об'єднання медіаосвітнього спрямування
 - переглядаю онлайн-ресурси
 - долучаюся до створення ресурсів
 - інше _____

Дякуємо за твої відповіді!

АНКЕТА БІБЛІОТЕКАРЯ-ЕКСПЕРТА

Шановні колеги! Просимо вас взяти участь у Всеукраїнському соціологічному дослідженні з формування та розвитку медіакомпетентностей користувачів у спеціалізованих бібліотеках України для дітей, яке проводить Національна бібліотека України для дітей.

Область _____

Бібліотека для дітей, у якій відбувається опитування:

обласна районна міська селищна сільська

1. За якими напрямами здійснюється медіаосвітня робота у вашій бібліотеці?

інформаційна грамотність медіаграмотність цифрова грамотність

2. Які клуби та читацькі об'єднання з медіаграмотності працюють у бібліотеці? Назвіть їх та вкажіть кількість учасників _____

3. Які форми роботи використовуються у заходах медіаосвітнього спрямування користувачів-дітей? _____

4. Які власні електронні ресурси з медіаграмотності має бібліотека? Назвіть їх _____

5. З якими організаціями, що займаються питаннями формування та розвитку медіакомпетентностей користувачів-дітей, співпрацює бібліотека? Назвіть їх _____

6. Чи сприяє ваша бібліотека розвитку медіаграмотності користувачів-дітей?

так ні

7. Які проблеми виникають під час організації роботи з формування та розвитку медіакомпетентностей користувачів-дітей? Вкажіть їх _____

Дякуємо за відповіді!

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК
МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КОРИСТУВАЧІВ
У СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ
ДЛЯ ДІТЕЙ
(програма та методика соціологічного дослідження)

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко.
Укладачі: Є.Ю. Лідерман, О.Б. Петренко.
Редактор В.В. Зеленська.
Комп'ютерна верстка Н.В. Ярчак.
Підписано до друку 25.05.2023 р.
Зам. № 11. Наклад 35 прим.

Видавець та виготовлювач
НБУ для дітей
вул. Я. Корчака, 60, м. Київ, 03190
Тел.: (+38044) 400-39-96, 400-41-44
Факс (+38044) 400-65-87
www.chl.kiev.ua
mail: library@chl.kiev.ua

Видавець та виготовлювач
НБУ для дітей
вул. Я. Корчака, 60, м. Київ, 03190
Тел.: (+38044) 400-39-96, 400-41-44
Факс (+38044) 400-65-87
www.chl.kiev.ua
mail: library@chl.kiev.ua